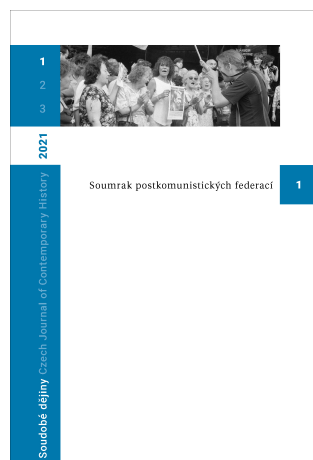

Zitierhinweis

Křestan, Jiří: review of: T. V. Volokitina / G. P. Muraško / A. S. Stykalin (eds.), 1968 god: „Pražskaja vesna“. Istoričeskaja retrospektiva, Moskva: Rossijskaja političeskaja enciklopedija, 2010, in: Soudobé dějiny, 2011, 4, p. 726-728, DOI: 10.15463/rec.1189738782

First published: Soudobé dějiny, 2011, 4

copyright

Dieser Beitrag kann vom Nutzer zu eigenen nicht-kommerziellen Zwecken heruntergeladen und/oder ausgedruckt werden. Darüber hinausgehende Nutzungen sind ohne weitere Genehmigung der Rechteinhaber nur im Rahmen der gesetzlichen Schrankenbestimmungen (§§ 44a-63a UrhG) zulässig.

výboru a tamní vesnické organizace KSČ, což posloužilo jako záminka k ostrému zákroku proti kněžím i církevním laikům v kraji. Podle Stehlíka to však nepřineslo takové oslabení církve v kraji, jaké strůjci represí očekávali.

Akce s krycím názvem „Pavel“, kterou rozpoutala Státní bezpečnost ve snaze rozkrýt údajnou nepřátelskou činnost katolických kněží a soukromých rolníků proti režimu a jejíž obětí se stal také Jan Bula, stojí v centru pozornosti Adolfa Rázka, pracovníka Úřadu vyšetřování a dokumentace zločinů komunismu Policie ČR. Státní bezpečnost se snažila získat vhodné a nic netušící kněze, kteří by pod vedením vybraných důstojníků StB zakládali ilegální síť odpůrců režimu na farách, což se jí podařilo také v oblasti Moravských Budějovic, kde působil Jan Bula. Proti vytípaným kněžím, které takto nalákala do své pasti, pak bezpečnost zasáhla. Rázek podrobně popisuje výsledky zatčených, často provázené mučením, přípravy a průběh jednotlivých procesů následujících po babických vraždách. Celkem v letech 1951–1958 postihly sto osob, z nichž jedenáct bylo odsouzeno k trestu smrti. Mezi popravenými nechyběli tři kněží – vedle Jana Buly to byl Václav Drbola a František Pařil. Autor zaznamenává také dobový ohlas těchto procesů, které zastrašily obyvatelstvo i katolickou církev v kraji.

Se životem Jana Buly a jeho působením v církevní správě seznamuje článek doktora katedry historie Filozofické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci Jana Růžičky. Bula se narodil v Lukově u Moravských Budějovic, kde vychodil gymnázium. Měl nepochybně umělecké nadání, přesto se stal v roce 1939 studentem kněžského alumnátu v Brně. V únoru 1943 nastoupil na nucenou práci pro Německo a do alumnátu se vrátil teprve v květnu 1944, aby v září 1945 přijal v brněnské katedrále kněžské svěcení. Jako duchovní se stal nejprve kaplanem a poté administrátorem v Rokytnici nad Rokytinou, kde působil až do svého zatčení. Růžička vykresluje Bula jako svědomitého kněze, příjemného a zábavného společníka, oblíbeného u starousedlíků,

kteří také zastával veřejné funkce v obci. Z líčení je patrné, že Bula v těžkých časech po únoru 1948 obstál jako kněz i člověk pevného morálního charakteru. Do nebezpečné smyčky, kterou StB pomalu utahovala, se chytil 30. dubna 1951. Následovalo vyšetřování a zinscenovaný politický proces, na jehož konci čekal rozsudek smrti. Autor z Bulových dopisů psaných den před popravou soudí, že byl na smrt připraven. Vyzařuje z nich vyrovnanost a víra v lepší život na věčnosti.

Poslední příspěvek z pera Karla Orlity, církevního právníka a soudního vikáře Diecézního církevního soudu Brno, se věnuje kanonizačnímu řízení Jana Buly, které probíhá podle současných církevních předpisů. Nejprve je vedeno v diecézi, kde daná osoba zemřela, a poté přechází na římskou Kongregaci pro záležitosti svatých. Kanonizace je postavena na Bulově mučednické smrti, za kterou římskokatolická církev pokládá jeho popravu, a k jejímu zahájení dala souhlas biskupská konference 8. října 2003. Tímto okamžikem započal složitý proces dokazování, výsledku svědků a znalců, shromažďování dochovaných archivních dokumentů a spisů teologického rázu, jejich studia a přepisu. Orlita dokládá, že i když není celý proces zdaleka u konce, život Jana Buly a jeho působení již vešly do povědomí lidí, kteří své sympatie dávají veřejně najevo. Všechny příspěvky provází poznámkový aparát, na konci sborníku jsou přetištěny vybrané archivní fotografie a dokumenty, nechybí rovněž biografický přehled nejdůležitějších životních mezníků Jana Buly.

Radek Slabotínský

VOLOKITINA, T. V. – MURAŠKO, G. P. – STYKALIN, A. S. (ed.): *1968 god: „Pražskaja vesna“*. *Istoričeskaja retrospektiva. Sbornik statěj*. Moskva, Rossijskaja političeskaja enciklopedija (ROSSPEN) 2010, 808 s.

Už sám fakt, že se v Moskvě ve dnech 23. a 24. října 2008 konala velká mezinárodní konference věnovaná pražskému jaru, je

zajisté pozoruhodný. Není ovšem překvapivý pro toho, kdo má povědomí o dění v ruské historické obci. Hodnocení československého pokusu o reformu socialismu a jeho násilného potlačení Sovětským svazem a dalšími satelity se stává potenciálním mostem k setkávání historiků. V Rusku se téma pražského jara stalo trvalou součástí „sebezpytující“ historiografie, jejíž loď ovšem občas uvízne na mělčině povrchního patosu. U nás ve vztah k této dějinné události prosazuje svým způsobem komplikovanější – zájemci se prodírají závěsy paušalizujícího antikomunismu. Moskevská konference, pořádaná Ústavem slavistiky Ruské akademie věd, si dala za cíl analyzovat nejen události pražského jara s využitím nových archivních pramenů, ale rovněž zamyslet se nad změnami ve společenském vědomí v bývalém Sovětském svazu i v zemích střední a jihovýchodní Evropy. Jednání se účastnili historikové, politologové, sociologové, literární vědci a publicisté z Ruska, České republiky, Maďarska a Srbska. Konferenci oživila vystoupení pamětníků – novinářů, bohemistů, vojáka, který se stal později historikem...

Pro nás je zajímavé si povšimnout, že o stať do sborníku byl požádán čelný představitel pokusu o obrodu socialismu v Československu Čestmír Císař. Pořadatelé sborníku, jak jsem se náhodou mohl sám přesvědčit, si velice váží toho, že nestor mezi českými politiky, který po 21. srpnu 1968 byl „mužem na útěku“, vyhověl jejich přání a poskytl svou reflexi nad pražským jarem. V kultivovaně napsaném příspěvku staví Císař reformní pokus z konce 60. let do souvislosti s tradicemi demokratického programu socialismu, jež se v naší zemi podle něj pevně zabydly. Dodejme hned, že kromě Čestmíra Císaře nalezneme ve sborníku už pouze jediné jméno z České republiky. Jitka Vondrová využila detailní znalosti archivních pramenů a zamyslela se nad vlivem pražského jara na formování občanské společnosti v Československu.

Esej Čestmíra Císaře a stať Jitky Vondrové je možno přiřčenit k příspěvkům, které se zamýšlejí nad obecnějšími významy

pražského jara. Jde v první řadě o texty, které vnímají „obrodný proces“ jako pokus o opuštění stalinského modelu socialismu. Například referát Konstantina V. Nikiforova pojednává o vlivu pražského jara na myšlení sovětské společnosti (s využitím výzkumů veřejného mínění), ale i na pojetí socialismu v zemích západní Evropy. V dalších příspěvcích nalezneme úvahy o efektech užití vojenské síly proti Československu nebo o významu slovenského faktoru při pacifikaci pražského jara. Zvláště je třeba upozornit na stať Olgy V. Pavlenkové, která využila dokumentů, jež zpracovávali v letech 1967 a 1968 pracovníci z okruhu sovětského velvyslanectví v Praze, a analyzovala jejich hodnocení vývoje v Československu, včetně narůstajících obav z ohrožení existujícího modelu socialismu. Zmínku zasluhuje i příspěvek Jurije V. Bogdanova, který se zamyslel nad významem osobnosti Alexandra Dubčeka.

Je třeba ocenit, že téměř polovina statí soustředěných ve sborníku se věnuje ohlasu pražského jara v zahraničí, konkrétně v Albánii, Itálii, Jugoslávii, Maďarsku, Polsku, Rakousku, Rumunsku, Řecku, ve Spolkové republice Německo, a pochopitelně i v Sovětském svazu. Chci na tomto místě vyzvednout, že ruští historikové začínají obracet pozornost i k dění na periferiích Sovětského svazu. Vnímání dění kolem pražského jara a jeho potlačení zde mělo svá specifika, jak upozornil ve svém podnětném příspěvku Leonid Jo. Šinkarev i někteří další autoři. Pochopitelně velký význam si uchovává nadále analýza ohlasů československého roku 1968 mezi elitami sovětské společnosti, jmenovitě mezi inteligencí, jak to dokázala ve svém objeveném referátu, založeném na archivních pramenech a vzpomínkách pamětníků, Galina P. Murašková. Podle jejího názoru prožitek pražského jara ovlivnil proces formování vnitřní opozice ve stalinském systému.

Poslední blok příspěvků je věnován významu pražského jara. Tuzemský uživatel sborníku v první řadě zaznamená, že Valentina V. Marjinová se zamyslela ve svém referátu nad vlivem roku 1968 na vývoj česko-

slovenské historiografie. Zajímavé srovnání přináší paralelní příspěvek Taťjany V. Volokitinové, obracející pozornost k bulharské historiografii. Bez zajímavosti nejsou texty, které si všímají atraktivního tématu recepce pražského jara českými a slovenskými spisovateli (jejich autorkami jsou Svetlana A. Šerlaimovová a Ljudmila F. Širokovová). Metodologicky podnětné jsou studie Inessy S. Jažborovské, která analyzuje krize jako faktor evoluce opozice, Borise S. Orlova, zamýšlejícího se nad významem pražského jara pro koncepci socialismu, a v neposlední řadě maďarského historika Tamáse Krause, jenž československý rok 1968 zasadil do geograficky širšího kontextu a zamyslel se nad specifiky regionu středovýchodní Evropy. Téma roku 1968 překračuje také Ella G. Zadorožňuková, jež

si všímá ideové diference v československé opozici po porážce pražského jara. Sborník příspěvků o pražském jaru, jeho reflexích a významech představuje významný ediční počín, který je nutno jednoznačně ocenit. Nakladatelství ROSSPEN, jež se jeho vydání ujalo, náleží ostatně k vydavatelským domům věnujícím soustavnou pozornost historickým tématům. Kniha, vybavená základními informacemi o autorech (nikoli však jmenným rejstříkem), by měla zaujmout historiky, politology a sociology v České republice, jimž nabízí nejen nová fakta vytěžená z dosud neznámých archivních pramenů a egodokumentů, ale také řadu zajímavých metodologických podnětů.

Jiří Křestan